

Башкорт теле һәм әзәбиәте буйынса өсөн өлкә
олимпиада һораузары һәм эштәре
10-11 синыф
2021-2022 укыу йылы

1. Бирелгән әсәрзәрзең авторын атағыз, уның тағы ла ниндәй әсәрзәре һезгә билдәле?

«Умырзая йыры», «Сыйырсык», «Аманат», «Уйзарым», «Таш сәскә», «Студент көзә», «Ауылдаштар».

2. Бирелгән әсәрзәрзе авторзарына тура килтереп язығыз.

«Караһакал»

Я. Хамматов

«Кинйә»

С.Злобин

«Төнъяк амурзары»

Б. Рафиков

«Салауат Юлаев»

Ғ. Ибраһимов

«Сыбар шоңкар»

Р. Байымов

3. Килтерелгән тексты сәсмә телмәрзә бирегез

Алыс юлға эйәрләйзәр

Аттарзың иң ятшыһын,

Зур йомошка ебәрәләр

Ирзәрзең иң затлыһын.

4. Түбәндә бирелгән башкорт халык легендалары ниндәй тематик төркөмгә карай? Һез ниндәй әсәрзәр менән исемлекте тулыландыра алаһығыз?

«Айғыръял тауы нисек тыуған», «Арғаяш нисек барлыкка килгән», «Урал тауы», «Ямантау».

5. Был өзөк кайһы языусы биографияһынан бирелгән, уның ниндәй әсәрзәре һезгә билдәле?

1911 йылда хәзерге Силәбе өлкәһе Сосновка элекке (Коншак районында) Төгеш ауылында тыуа. 1924 йылда һары ауылының беренсе баскыс мәктәбен тамамлай.

6. Карыһүз нимә тигәнде аңлата? Ул ниндәй ижад төрөнә карай?

7. Ш. Бабич үз ижадында ниндәй Көнсығыш әзәбиәтенән ингән жанр формаларын кулланған? Миһалдар килтерегез.

8. Көнсығыш әзәбиәтенән үзләштерелгән ике юллыҡ строфа нисек атала? Ошондай строфаларзан ойошкан ниндәй жанрзәрзә әйтә алаһығыз?

9. Бирелгән тексты анализлағыз. «Ят кунак» тигән һүзбәйләнеште нисек аңлайһығыз?

Йөшөйһе бар, һакла үзенде, - тиһең.

Теләктәрең, эйе, хак һымак.

Ләкин мин бит бөтә ғүмерем буйы

Бәйгеләрзә сапкан ат һымак.

Донъя беззән генә калмаған ул,

Бер сак килер үлем- ят кунак,

Ауһам ине шул сак бәйгеләрзә

Йөрәге ярылып үлгән ат һымак.

10. З.Биишеваның «Һөнәрсе һәм Өйрәнсек» исемле хикәйәтенең фәлсәфәүи мәғәнәһе хақында уйланыу язырға.

11. **Бер, емеш, ватан, ямғыр, кушъяулыҡ.** Бирелгән һүзәрҙең транскрипцияһын яз. Башҡорт теленең фонетик үенселектәре тураһында белешмә бир. Аңлат, кайһы сакта бер хәреф ике өндө белдерә, ә ниндәй хәрефтәр бер ниндәй зә өндө белдермәй, е хәрефе ниндәй өндәр белдерә.

12. Башҡорт теленең специфик өндәрен һузынғы һәм тартынғыға бүлеп яз. Уларға башланған, бөткән һүзәр яз. Мәсәлән, ә – әсәй, ғ – ғашиҡ...

13. **Күл, йылға, тау, урман, кош, кәкүк, ағас, ат, колон.** Бирелгән исемдәрҙең күплек формаһын яз. Исемдәрҙең күплек формаһы нисек яһалыуы тураһында аңлатма бир.

14. **Ер** һүзенә ассоциатив рәт төзө /ер менән бәйлә предметтарҙы, күренештәрҙе аңлаткан һүзәрҙе яз/. Язған һүзәр менән қысқа текст төзө.

15. Һан һүз төркөмдәрен һүз менән яз. $454+56=510$; $70:10=7$; $6105-100=6005$; $700*2=1400$.

16. **Қырк** йөш, алманы **қырк**. Яқты **бүлмә**, икегә **бүлмә**. **Йөз** йыл, кара **йөз**. Билдәләнгән һүзәр нисек атала, улар тураһында тулы белешмә бир.

17. Бирелгән һорауҙарға төрлө төр кушма һөйләмдәр менән тулы яуап бир. Ниндәй һөнәр /профессия/ кешеләре алдында баш эйерлек тип уйлайһың? Ниндәй улар? Ни өсөн улар һиңә окшай? Уларҙың ниндәй һызаттарын һин үзәндә күрергә теләйһең? Нисек уйлайһың, улар кеүек булып өсөн, һимә эшләргә кәрәк?

18. Экзотик хайуандарҙы һанап сыҡ. Берәй экзотик хайуанды һүрәтлә. Ниндәй ул? Һүрәтләү өсөн һин ниндәй һүз төркөмөн күберәк кулландың? Ни өсөн?

19. **Ишетев, кабатлау, курқыу, атлау** қылымдарын бойроқ һөйкәләшәндә яз, берлектә һәм күплектә зат менән үзгәрт. Улар менән кушма һөйләмдәр төзө.

20. Ниндәй һүзәр тамыр, яһалма, кушма тип аталалар? Миһалдар қилтер.

